



FOTO: INGVAR SVENSSON

Stockholmskännaren. Andrea Hermelin gråter inga tårar över rivningen av gamla Klara. Men som inbiten modernist saknar hon Olle Baertlings djärva tävlingsförslag till skulptur på superellipsen helt i samklang med Sergels torg och dess radikala arkitektoniska lösning.

Med modernisten i stadens hjärta

Mälardrottningen tar emot på Sergels torg, det vill säga Stockholmskännaren, folkbildaren och friherrinnan Andrea Hermelin, naturaliserad stockholmare sedan 1935.

Vi sitter på Muttern med strategisk utsikt över torget och iakttar den stumma dialogen mellan kaféet och superellipsens glasskulptur.

- Jag ser det gamla landskapet med Brunkebergsåsen. Man skall känna igen den gamla stadens siktpunkter, som före detta stadsbyggnadsdirektören Torsten Westman en gång påpekade, säger Andrea Hermelin.

Hon har såväl historiska som modernistiska glasögon och pekar ut de ursprungliga nivåerna på Malmskillnadsgatan över Hamngatan och Mäster Samuelsgatan över Sergelgatan.

Hon betraktar Sergels torg med dess planskilda lösningar och två nivåer invävd i varandra som det modernistiska genombrottet i Stockholm,

fulländat utarbetat efter lång bearbetning och betänketid 1945-1953 som ett svar på vad naturen gav.

- Som sann modernist är jag inte passande indignerad över rivningarna på Nedre Norrmalm men däremot över den brutala omvandlingen av svenska småstadskärnor med Sergels torgs dynamiska stadsbyggnadskonst som ironisk förbild med blicken i backspegeln.

Hermelin säger som engångs Mehr och Garpe om gamla Klara: Behöver vi en förlegad stad? Samtidigt ser hon en tragik i att De fem trumpetstötarnas, Hötorgetscitys höghus, förfallit och förlorat funktion annat än estetisk. Behövs Hötorget och Sergelgatan som ett city?

Röda kors-möte

Nu marscherar 500 svarta och vita ungdomar nedför paradtrappan mot Drottninggatan, över Plattan och uppför trappon vid Kulturhuset som ersatt den tidigare bekväma rulltrappan.

På Brunkebergstorg förbereder de unga rödakorsarna

från en världskonferens i Mariestad sitt dansanta intåg på Sergels torg med flaggor från 120 länder. Betongöknen i skuggan av Riksbanken och Plattan får plötsligt liv genom denna happening med mottot "Kärlek och respekt. Ska det vara så jävla svårt?"

Just så här enas Hermelin och jag om att den starkast gestaltade och mest frekventerade offentliga platsen i Sverige skall fungera. Sergels torg är Stockholms pulserande hjärta med Kulturhuset och Riksbanken som dess kammare och rikssymboler för kultur och ekonomi.

Rödakorsarna är tillfälliga aktörer som med sina skuggor dansar i vild koreografi över Plattans svartvita triangelmönster vilket vi snarast vill se i marmor och skiffer som tänkt var. Diskomusiken dunkar.

- Bara det en anledning att inte bygga bostäder här, konstaterar Hermelin om de öronbedövande tonerna.

Från Kulturhusets restaurang pekar hon ut Observatoriet på Observatoriekullen som blev Stockholms högsta punkt

TORGSNACK

ANDREA HERMELIN

Detta är den första artikeln i en serie där Åsa Wall stämmer träff med stockholmare på platser i förändring.

sedan Brunkebergsåsens nittion meter höga hjassa schaktades bort i begynnelsen av 1800-talet för att ge plats åt Brunkebergstorg. Vi fäster blicken på Klarabergsgatans böjning innan den glider in i Hamngatan. Byggnaderna kring Sergels torg är avpassade efter denna böj, Paul Hedqvists genomtänkta arkitektoniska idé. Sergels torg framstår härifrån som en odelbar kropp.

Tänker bort skulpturen

Vi tänker bort Edwin Öhrströms glasskulptur och ersätter den med Olle Baertlings ratade tävlingsförslag, en 85 meter hög skulptur av öppna vinklar som får Hermelin att erinra sig Malevitjs uttalande att volymen är avståndet mellan volymerna.

- Baertling lyfter hela torget och frigör vår blick. Hans öppna vinklar med fäste i jordens medelpunkt tränger upp till ytan och utvidgar sig poetiskt mot oändligheten, säger Andrea Hermelin som beklagar frånvaron av detta exempel på modernismens djärvhet.

ÅSA WALL

Andrea Hermelin är en legendarisk stockholmskännare. Sedan 1972 leder hon kvällskurser om Stockholms historia. Fadern var den klassiske folkbildaren Carl Cederblad.

Hon brinner för kunskapen

DN gratulerar

Namn: Märta Andrea Hermelin.
Fyller: 85 år på lördag 31/8.
Yrke: Frilansande pedagog och folkbildare.
Familj: Dottern Carola och sonen Yngve.
Intressen: Bebyggelsehistoria och pedagogik.
Motto: Man ser vad man vet.

HON ÄR FOLKBILDARE av den gamla stammen. De ville väcka en längtan efter kunskap.

I så fall går resten av sig själv. En bildning kan inte tvingas fram, den ska växa inifrån.

Andrea Hermelin är själv från en folkbildarfamilj. Hennes far, Carl Cederblad, var adjunkt i Katedralskolan i Uppsala.

Hans ämnen var geografi, biologi, fysik och kemi. Men undervisade gjorde han för jämnar.

Tillsammans med sin far åkte Andrea som liten runt på många föreläsningsturnéer. Hon satt bredvid honom, såg på åhörarna, lyssnade och lärde.

Tusentals kan vittna om att hon gjort sitt bästa för att höja bildningsnivån i Sverige. Som föreläsare ger hon sig inte förrän alla har förstått – och helst brinner för ämnet.

SOM IDEALIST får hon räkna med ekonomiska smällar.

– En frilansare måste göra det. Ibland kostar bilderna lika mycket som mitt arvode. Men jag gör inte det här för att tjäna

pengar. Pappa brukade säga: "Gud föder sparven..."

Just nu förbereder hon sig inför höstens föreläsningar. Hon ska leda två kurser på Folkuniversitetet, "Stockholms bebyggelsehistoria" och "Vilken glädjefull dag...".

DEN FÖRSTA HANDLAR OM Stockholms framväxt på Norr, Söder, Kungsholmen och Ladugårdslandet. Den andra om vad som hände när Karl XI blev kung i slutet av december 1672.

– Då anordnades en karusell på Beridarebanan vid Hötorget. David Klöcker Ehrenstrahl förevigade den med flera kopparstick, berättar Andrea.

Att hon ska fylla 85 märks inte. Ögonen lyser när hon kommer in på sina favoritämnen.

För några år sedan dog hennes make, en statistiker som lärde henne allt om metodik i forskningen.

Det hade hon nytta av när hon själv började forska i 50-årsåldern.

SIN STORA INSATS gjorde hon i samband med Vadersolstavans omdatering på 1990-talet. Den hänger i Storkyrkan och alla trodde att den målats på 1530-talet. I själva verket visade det sig vara en kopia från 1636.

Tavlan demonstrerar ett väderfenomen över Stockholm på Gustav Vasas tid.

Efter makens död flyttade Andrea till Hedvig Eleonora-gården på Östermalm. Där har



En född folkbildare. Andrea Hermelin leder ännu kurser på Folkuniversitetet fast hon ska fylla 85. Ämnet hon brinner för är stockholmiana.

FOTO: LENNART ISAKSSON

hon en etta med kök och trivs utmärkt.

Att barnen håller nära kontakt är ännu ett glädjeämne. De ska fira henne på 85-årsdagen tillsammans med övrig släkt och vänner.

ANDREA FÖDDES I UMEÅ. När hon var tre år gammal flyttade familjen till Uppsala.

En bättre uppväxtmiljö kan hon inte tänka sig.

– Uppsala på 1920-talet var ett andligt centrum och en gro-

grund för nya idéer. Jag sög i mig det jag kunde.

EFTER REALEXAMEN på flickskolan Magdeburg (med litet a i historia) flyttade hon till Stockholm, utbildade sig i sömnad och hade egen syateljé.

1941 gifte hon sig med sitt livs kärlek, Carl Yson Hermelin.

– Han var friluftsperson, betänksam och klok. Jag saknar honom oändligt mycket.

1968 började hon arbeta som ungdomsledare i Enskede, en

erfarenhet hon har haft stor nytta av.

– Framför allt hur viktigt det är i samspelet med de unga att hävda sin vuxna identitet.

NÄR EN LÄRARUPPGIFT behövdes på Birkagårdens hemgård 1970 frågade rektorn, Lennart Seth, om Andrea möjligen kunde fylla vakansen.

Det ville hon och kom därmed in på ett nytt spår i livet.

1981 fick hon DN/På stans Guldkängepris, 1991 St Eriks-

medaljen. Dessa utmärkelser betydde mycket för henne.

– Jag blev otroligt glad. Det är jag fortfarande!

Bland historiens hjältar hyser hon en skräckfylld kärlek till Birger Jarl, högaktuell i år.

Men mest gillar hon staden själv, den 750-åriga unga Mälardrottningen.

– Henne blir jag aldrig trött på. Eller färdig med.

Martin Stugart

martin.stugart@dn.se

08-738 10 68